

ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI
AHİSKA TÜRKLERİ
SEMPOZYUMU
11-13 MAYIS 2017 ERZİNCAN
BİLDİRİLER
CİLT 2

EDİTÖR

Yrd. Doç. Dr. Hüsrev AKIN

ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI AHİSKA TÜRKLERİ SEMPOZYUMU
11-13 MAYIS 2017 ERZİNCAN
BİLDİRİLER
CİLT 2

EDİTÖR

Yrd. Doç. Dr. Hüsrev AKIN

Bu kitabın tüm hakları Erzincan Üniversitesi'ne aittir.
Kitapta yer alan bildirimlerdeki tüm sorumluluk yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Haberleşme Adresi:

Erzincan Üniversitesi Rektörlüğü
Fatih Mahallesi, 24100, ERZİNCAN
Tel: 444 8 024 – (446) 226 66 66
Ekim 2017

Kapak Tasarımı

Mesut Çağrı YILMAZ

ISBN

Takım No: 978-975-01338-8-6 (Tk)

Kitap No: 978-605-67884-0-6 (2. C)

**HAZİNE DÂR NUMAN BEY'İN MEDİNE-İ AHISKA VE OLTU
KASABASINDA VAKFEYLEDİĞİ EMLAK VE AKÂR VAKFİYESİ**
*THE TREASURER MR NUMAN'S DEVOTED REAL ESTATE AND REAL PROPERTY
IN THE MEDINE-I AHISKA AND THE OLTU TOWN*

Ahmed NİYAZOV*

Özet

Çıldır eyaletinin ferman-fermâsı Hacı Ahmet Paşa'nın (?-1759) hazinedârı Numan Bey İbn Muhammed Bey ibn Osman Bey'in İstanbul'da akdedilen 26 sayfalık vakfiyesi hukuki ve tarihi bakımdan Ahıska araştırmaları için kıymetli haiz bir belgedir. Osmanlıca ve Arapça içerikli bu vakfiye incelenirken hazinedarın vakıflarına dair bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Numan Bey, Ahıska, Oltu, vakfiye,

Abstract

The regnant of the Childir province Haji Ahmet Pasha's (?-1759) treasurer Mr Numan ibn Mr Muhammed ibn Mr Osman's 26-page concluded foundation is a vital document for Ahıska research from the legal and historical point of view. While examining the foundation which contains Ottoman and Arabic content were tried to form a frame concerning treasurer's foundations.

Keywords: Mr. Numan, Ahıska, Oltu, foundation.

Giriş

Vakfiyeler, bazen “bir vakfın kurucusu tarafından düzenlenen vakfın işleyişiyle ilgili resmî belgeyi” ifade ettiği gibi, bazen de “vakfedilen bir malın hangi hayır işlerinde kullanılacağını, ne şekilde yönetileceğini gösteren senet” anlamında kullanılan bir terim olarak¹ İslâm medeniyeti tarihinde önemli bir yere sahip senet ve belgelerdir. Çünkü genel manada vakıf müesseseleri, tarihi kaynak olması bakımından birçok alana ışık tutmaktadır. Bu açıdan Ahıska bölgesindeki gerek vakıf müesseseleri gerek onlara ait vakfiyeler bölgenin özellikle tarihi ve hukuki araştırmaları için önem arz eden husustur.

Ahıska'da vakıf müesseselerinin araştırılmasına kaynaklık eden eserlerin başında “Defter-i Mufassal Liva-i Ahıska”² tahrir defteri gelmektedir.³ Defter kayıtlarında XVI. asrın sonlarında (1595) bölge vakıfları hakkında teferruatlı bilgilere ulaşmak mümkündür. Bölgenin Osmanlı'ya ilhakından (1578) kısa bir süre sonra kayda geçen gerek Müslümanlarca faaliyeti sürdürülen vakıfların gerekse de kilise vakıflarının tarihi araştırma konusu olmakla birlikte bölgenin zengin

* Yrd. Doç. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Bilim Dalı, ahniyazov@hotmail.com

¹ Bkz: Diyanet İslam Ansiklopedisi, “Vakfiye” Maddesi, 42/466.

² Ahıska'da ilk tahrir defteri 1592 senesinde kayda alınmış “Defter-i İmal-i Cedid-i Elviya-i Eyalet-i Çıldır”, bundan üç sene sonra ise 1595 senesinde kayda alınan “Defter-i Mufassal Liva-i Ahıska” tahrir defteridir. (Bak: M. Fahrettin Kırzioğlu, *Osmanlılar'ın Kafkas Ellerini Fethi 1451-1590*, Ankara 1976, s. 294-295.) Bunlar her ikisi devlet arşivlerinde bulunmakla birlikte “Defter-i Mufassal Liva-i Ahıska” tahrir defteri Ankara Tapu Kadastro Arşivinde 130 sayı numarası ile arşiv belgesi olarak muhafaza edilmektedir. Bu güne kadar Ahıska Mufassal Defteri'ni bizzat yazma kaynağından sadece Gürcü Türkolog Sergey Cikiya (1898-1989) çalışmıştır. O, 1947 senesinde Gürcistan Cumhuriyeti Ulum Akademisi Neşriyatında bu kitabı “Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcistan” adı ile Tiflis'te Osmanlıca bastırmıştır. (Bak: Sergey Cikiya, *Defter-i Mufassal Vilayet-i Gürcistan*, Tiflis 1947.) Hâlbuki defterin ismi Osmanlıca olup “دفتر مفضل لواء آهيسا / “Defter-i Mufassal Liva-i Ahıska” şeklindedir. (Bak: Ankara Tapu Kadastro Arşivi, T.K.G.KK.TT.d.10, 58/130.) Konuya ilişkin tespitler daha önce de bilimsel çalışmalar muhtevasında söz konusu olmuştur. (Bak: M. Fahrettin Kırzioğlu, *Osmanlı Fethinden Önceleri Ardahan, Çıldır, Posof Bölgesinin Türklüğü, Kars İli Özel Sayısı: Çıldır Ardahan Hanak Posof*, Ankara 1966, s. 34-40; Ayrıca Bak: Y. Zeyrek, *Posofun Çizgileri*, Ankara 2004, s.34-40; Ahmet Niyazov, *Ahıska Mufassal Defteri, Bizim Ahıska Kültür Dergisi Yıl12, Sayı42*, s.16-19.)

³ Bkz: Ahmed Niyazov, “*Ahıska Mufassal Defterinde Ahıska Vakıfları*”, “Gürcistan'da İslamiyetin Dünü Bu Günü Yarını” Sempozyum bildirisi, İstanbul 2016.

kültürel değerlerinin habercisidir. Bunun dışında farklı arşivlerde bulunan bölgenin farklı dönemlerine ait vakfiyeleri de konu ile ilgili önemli kaynaklardandır. XVIII Asırda(07 Şaban 1171/16 Nisan 1758) Medine-i Ahıska'ya ait Numan Bey vakfiyesi bunlardan biridir.

I. Vakfiye Hakkında

Tarihi seyri itibariyle daha çok XVII ve XVIII asırların uygulaması olarak ikinci tarifi konu edinmiş bir vakfiye senedi de Hazînedâr Numan Beyin vakfiyesidir. Vakfiye, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Arşiv Dairesi Başkanlığı Vakf-ı Cedit Defterleri fonunda VAYS.VC kodlu 23 sıra numarası ile kayıtlı bulunmaktadır. Verilen bilgiler vakfiyenin yeni kayıt bilgileridir. Onun eski kayıt numarası ise 2183'tür.

Vakıfların kuruluşu başlangıçta sözlü olarak yapıldı. Daha sonra bazı aksaklıklar yüzünden vakıf şartlarının yazılarak belirlenmesine ihtiyaç duyulmuş, bu durum vakfiyelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Böylece vakfiyeler tesis edilen vakfın nasıl idare edileceği, nerelere ne gibi harcamalar yapılacağı, kaç kişinin çalışacağı, bunlara ne kadar maaş ödeneceği, harcamaların hangi gelirlerle karşılanacağı, vakıftan kimlerin ne şekilde faydalanacağı gibi hususların vâkıf tarafından ayrıntılı biçimde belirlendiği belgeler haline gelmiştir. Numan Bey vakfiyesi de tüm bunları ihtiva etmektedir.

Dili, türü ve içeriği düzenlendiği zamana ve yere göre farklılık göstermekle birlikte vakfiyenin genellikle mukaddime, asıl metin ve hâtime kısımlarından oluştuğu görülmektedir. Besmele ile başlayan mukaddimede Allah'a hamd ve peygambere övgüden sonra yüksek devlet erkânından biri tarafından tasdik edilmiştir. XVIII. Asra ait olması hasebiyle daha çok Arapça ve Farsça ibareler ve deyimlerle tezyin edilmiş Numan Bey vakfiyesi tertibatı ağır bir dil ve üslup içermektedir. Yer yer bazı cümlelerin tamamının Arapça ve ya Farsça olduğu da kayda değerdir.

Her şeyden önce Numan Beyin (vâkıfın) adı ve unvanı uzun uzadıya zikredilerek dindarlığı ve hayrata düşkünlüğü methedilmiştir. Ardından gelen asıl metinde vakfedilen arazi ve diğer gayrimenkullerin mahiyeti ve sınırları açık bir şekilde belirtilmiştir.

Vakfa tahsis edilen gelirler ve bunların işletilme biçimi izah edilmiş, daha sonra vakfın yönetimi ve denetimi, bu işle görevli kimselere verilecek tahsisatın miktarı, bunların tayin ve azilleri anlatılmıştır.

Vakfiyenin hâtimesinde ilgili âyet ve hadisler yazılarak vakfiyeyi bozmaya veya vâkıf tarafından konulan şartları değiştirmeye teşebbüs edecek kimselere beddua edilmiştir.

Metnin sonuna da şahitlerin adları kaydedilmiştir. Adeten hükümdar ve devlet adamlarının düzenlediği vakfiyelerde devrin pek çok tanınmış şahsiyetinin şahit olarak yazıldığı görülmektedir. Bu vakfiyedeki şahitlerin de belli makam ve mevkilere sahip oldukları aşikardır.

Vakfiyeler ancak kadı tarafından tescil edilerek şer'î sicile geçirildikten sonra hukukî geçerlilik kazanır. Vakfiyelerin arkasına yazılan bir menşurla vakfa tahsis edilen topraklardan muayyen haracın alınması ve diğer örfî vergilerin talep edilmemesi emredilmiştir.

II. Vakfiye

Ashab-ı hayrattan sahib-i zuhal Numan Bey'in Ahıska ve Olti kasabalarında livachillah vakf ve habs-u vücûhu hayrata şart eyledi ki bir kat'a vakfiyesi bu dâ'ilerinin imzâ ve hatmînî haviye olub fi kullî'l-vücûh mezmûnî muvafık şer'î şerîf Kanûn-ı şer-i munîfe mutâbık ol vechle kaydı ve ihticâca sâlih olmağın kadiyye merkum defter-i hâney-i âmireye kayd ile hıfz olunmak bism-i merkum Numan Begin ferman-ı âlî istidâ ile huzuru âlîlerine i'lâm olundi.

Hamdî mevfûr ve şükrüne mahsur ol vâkıfı serâir-i umûr ve ârifî damâiri âlimi ve cumhûr olan hudâvendi şükûr tekaddes-i zâta anî'd-derki ve'ş-şuûr hazretlerinin dergâhı rubûbiyyet penâh mevkuf ve maksûrdurki mülk-i bîzevâli tetarruk tağyir ve tebdil ve vezayifi berû efdâli zevâyeye şeşcihetten birûn mütâvî sicil ve imza olduğu bî kâl ve kıldur ve derûd bîğâyât vesîle-i salavât ol hatîb-i minber şefaati ve İmamı enbiya cemaatı ruhnâme-i külli müktedây-i sübül-ü şefî'i mevkif-i Arasât. Muharrir-i rakabe-i Arasât olan Cenâb-ı Hâce-i kâinât aleyhi efzali's-salavât ve ekmeli't-tahiyyât Efendimiz Hazretlerinin bârînâ, Melâik mütâf ve şefâat ittisâfına, ihda olunur ki teşnegân bu adî isyân-i Rayyan zülal şiringâr, inâyet ve tefsîd leban vâdiyi hirmânî sîrâb-i çeşme-i sar tesnm, hidâyet edeki bîrayb ve iştibahdır ve lâli teslimiyyât ve derârî tekrîmiyyât tesari merâkid-i münevvere-i âli ve ashâb ve îsârî müşahidi muattere-i evlad ve ensâbi Cenâbi risâlet meablarî kılınurki her biri âsimânî nübüvete bir necmi hûda ve delili rehrevan menâhic ihtidâ edeki ke'sşems fi vasatin-nehâr âşîkar ve hüyd eder

Emmâ be'd.

Bu çerh-i ber in muhit-i fenâ üzere ber hebâb ve rûyi zemini seylab hava ile her dem harâb olup pazar dñyanın sevdey-i ziyan ile tümen ve ikbal ve edbârî heme'nân coularî şebâbî ömrü müzekker ve bahâ zehrânî bîkarârî eyyâmi müfesserdir. Pes bu müebber per iber ve rehgezar per haterde karara macal emri muhal ve ihtimal sebat ve karar-ı mahzı hayal olub evveli râh per haterde ve der bend ini'l-müfrede kimseneye yâri hemdem ve insu muharrem bulunmayıb **“Küllü emrin bimâ kesebet rehînun”** müsaddakınca her kesin hali a'malına menût ve efalına merbut olmağa her âkil gâfil olmayıb zamânî âfiyette âkibeti mülhaza kılmağa müdâvemet ve her kâmil-i kâhil olmayıb avân-ı istitâatte iken *“ed-Dinyâ mezreatü'l-Âhireti”* edügen tefekkür ile **“Men câe bil-haseneti felehû aşru emsâlihâ”** işaretini zehmine mürehhem bilüb *“İzâ mâte ibnu âdemin inkata'a ameluhu illâ an selâsi amelin; İlmün yuntefeu bih ve valedin sâlihîn yed'û lehû ve sadakatin câriyetin”* hadis-i şerifin mazmun munîfine vâkıf olan hâlâ Çıldır Eyaletinde ferman nefermayı müsned istiklâl olan âkil ve edîb, hasîb ve nesîb, vezir bî nezîr ve düstûr meâlî semîr, devletlû, âtîfetlû, semâhatlû el-Hâc Ahmed Paşa “yessare Allahu mâ yuridu va mâ yeşâu” hazretlerinin hazînedâr âlimiktarları umdetü'l-emâcîd ve'l-ikrâm, sâhibu'l-hayrât vel'-hasenât, râğibu'l-müberrâti'l-aliyyât Numan Bek ibn el-Merhûm Muhammed Bek ibn Osmân Bek. Muhimmiye-i İslambolda akdolunan meclis-i Şer'i şerif şâmihu'l-imâd ve mahfilu dîni munîf, râsihu'l-evtâdde vakfetti. ez-Zikra li ecl't-tescîl ve li itmâmi emri'l-vakfî ve't-tekmîli. Mütevellî nasb ve tayin eylediği es-Seyyid Ali Efendi ibn İsmail Efendi mahzarında iikrârı sahihi şer'i ve i'tirâfı sarili mer'i edüb her biri vakfetti. ez-Zikrin sudûrînedegin işbu huceci müteaddide senedât-ı nâtika olduğu üzere yedimde mülküm olan medine-i Ahîskada vâki lede'l-ehâlî ve'l-cîrân me'lûmetu'l-hudûd ve'l-müştemilât İsâ Bek Zâde, Hazinedar Ömer Bek ve Saka Hasan ve kayınvalidesinden iştirâ ve hedmeylediğim menâzili müteadde, arsaları üzerine müceddiden kârgîr binâ eylediğim derûn ve bîrûnunda müteaddid dükânlı bezzâzistânımı ve ittisâlinda vâki şirâi şer'i ile iştirâ eylediğim fevkânî ve tatânî odalar ve ahor ve kahvehâne ve berber dükkânî ve furûn ve ittisâlinda dekâkîni müteaddideyi me'lûmesî hâvî bir bab mülkhanamî ve yine medîneyi mezbûra çarşısı derûnunda iştirâ eylediğim bir bâb odalı dükkanımî ve Ardanuç kalesi qarbında Senkütli Beyinin oğlu Baş Çokdâr Muhammed Ağazade Ali Ağadan iştirâ eylediğim üç göz mülk değirmen ve bir sethân nâmı diğêr buğday deni ve kapısı önünde eşcârî müsmira ve ğayri müsmirayî ve arsay-i hâliyyeyi ve karnda olan mülk bahçemi ve Olti kasabasında Hacı Ali Paşazade Teyfur Bek ve Kadı İsmail Efendi ve Küçük Mustafa Ağa ve Şeyh Yusuf Efendi Zade Mustafa Efendi ve Edebbiye Hatun ve Tadi Hatundan iştirâ eylediğim bir taraftan nehri kebîr ve bir taraftan kalebednî ve bir taraftan Teyfur Bek ve miftahı İsmail Ağa ve Müsli Ağa zade

Muhammed Ağa ve Ketxuda Mahmud Ağa bahçeleri ile mahdud ve derûn birûnunda atık ve cedîd buyûtu adîdeyî ve eşcârî müsmira ve ğeyri müsmirayı hâvî kebîr bahçemi ve Mâmrevân sancağında Betker nam karyede Pakize hanım binti el-Hâc Ahmed Bekden iştirâ eylediğim derûnunda cedîd ve atık buyûtu adîde ile mülk bahçemi bicümleten et-tevâbi' ve'l-levâhik ve kâffete'l-hukûk ve'l-merâfik hasebeten Lillahi's-Samed vakf-ı sahihi şer'i müebbed ve habsı sarihi muhalled ile vakf ve habs edub şöyle şart eyledim ki akârâtı muharrarei merkûme icâre-i sahihe-i şeriyye ile icâr ve hâsile olan icâratân evvelâ akârâtı merkûme iktizâ ettikçe cüzvî ve küllî tecdîd ve ta'mir oluna ve mütediyyin ve mücevved bir kimsene dahî mârruz-zikr Mâmrevân Betker nam karyede vâki ta'mir eylediğim merhum el-Hâc Ahmed Bek Câmî şerifinde imam olup behr yavmi yavmi salavât-ı hamse ve Cuma ve iydeyni edâ ve salatı fecr ve zuhr ve asır ve işa akîbelerinde birer aşr-ı şerif kırâat ve sevâbını ruhuma, ehda ve ğalle-i merkûmeden yevmiye on akçe vazife verile ve yine câmi-i mezburede mücerred bir kimsene müezzin olup evkât-ı hamsede ezân-ı şerif ve ikâmet ve her gece sabaha bir saat kaldıkda Cenâb-ı Rasûl-i Ekrem ve Nebiyyi Muhterem Sallallâhu Aleyhi ve Sellem Efendimiz Hazretlerine ve Âl ve Ashâbına slât ve selâm edûb ve ezan okuyub salât-ı meğribden mâ adâ salavât-ı mefrûziyye ikamet olunmazdan evvel sûre-i İhlâs-ı şerif ve salât-ı fecirde dahî Muavvezeteyn sûrelerin Zammı ile tilâvet ve sevâbını ruhuma ve valideynim ve akraba-i teallukâtım ve sâir mü'minîn ve mü'minât ruhlarına ehda edub ğalle-i merkûmeden yevmiye beş akçe vazife verile ve yine câme-i mezburede mütediyyin ve müştekim bir kimsene kayyim olup evkât-ı hamsede câme-i mezbûrun vakt-ı salâtta kapılarını açub ve ba'd edâ-i salât kapayûb ve derûnunda evvalen mefrûşât ve kandillerini, tenzif ve havlularını tathîr ve mukabelesinde yevmiye dört akça vazifeye mutasarrif ola ve karyeyi merkûmede halilem Sâliha hanımın mukaddemen icrâ eylediği çeşmesi mesârifine yevmiye iki akçe verile.

Ve işbu evkafıma mütevellî ve nâzır olan kimsene yevmiye on akçe vazifeye mutasarrif ola ve vakf-ı mezbûrun tevliyet ve nezareti ve mesârifî mukarraradan bâkî kalan ğalle lâbis-i libâs hayat-ı müstear oldukça bâkî meşruta ola ve vefatımdan sonra tevliyet ve nezâret merkûme evlâdımın ve evlâdı evlâdımın ve evlâdı ve evlâdı ve evlâdı ve evlâdımın zükûrundan ekber ve eslah ve erşedine banen bade batn meşruta olub ğalle-i merkûme bir veçhe muharrer beynlerinde iktisâm oluna.

Ve be'd ikirâzuz-zukûr tevliyet ve nezaret merkûme evlâd ve evlâdı evlâdı evlâd unâsımın batnen bade batn kezalik ekber ve eslah ve irşâdına meşrûta olub fazle-i merkûma minâl meşrûh üzere beynlerinde inkisâm oluna.

Ve b'ad inkirâzul-evlâd tevliyet ve nezâret merkûme atken ve atîkâtımın eslah ve erşad ve ekberine meşrûta olub fazla-i merkûmei dahî beynlerinde taksîm edeler.

Ve ba'd tevliyet ve nezâret merkûme atken ve atîkâtımın evladına ve evladı evladı evladımın batnen ve ba'de batn kezalike eslah ve erşad ve ekberine meşruta olub fazley-i merkûmeyi veche meşrûh üzere beynlerinde taksîm edeler.

Ve ba'd inkirâzu'l-küllî tevliyeti merkûme-i Ahıska'da müftî olanlara ve nezâretî Oltî kasabasında müftî olanlara meşrûta olub fazla-i merkûmanın humusî mütevellî ve nâzir-i mûmî ileyhimâ beynlerinde ale'l-iştirâk iktisâm ve erbai medine-i Ahıska ve Oltî fukarasının rical ve nisvânın nafaka ve kisvelerine ilâ yavmi'l-kiyame harç ve sarf oluna. Ve şurûti mezkûreye riâyat müteazzire olur ise mutlaka fukarayı müslimîne meşruta ola. Ve akârât-ı mezbûra katen bir vech ile istibdal ve tağyir olunmaya ve mürtezikanın azl ve nasbı mütevellii yedinde ola.

Ve işbu şurûtumun tebdil ve tağyiri ve taklîl ve taksîrî merraten bas'de uhrâ bihakkın benim yedimde ola deyu nematı mebsût üzere tebyîni mesârif ve tayini şurût ve kuyûd eyleyib akârât-ı

mezkûreyi altı ay mükaddem mahallinde fâriğan ani'ş-şevâğil mütevellî mezkûra lâtikî üzere teslîm eyelediğinde oldahî ahz ve kabz ve teslîm edub sâir mütevelliyânı evkâf gibi tasarruf eyledi dediğinde ğabbe't-tasdîk'îş-şer'i vâkîf-ı mûmî ileyh Numan Bek vakf akarda olan ihtilafâtı akvâlî eimmei kirâma ârif ve inân kelâmîn cânib-i âhere sârif olduğu halde mütevelliyi mezkûr mahsarında takriri da'vâ ve tasvîri müddei edub vakf-ı akâr pîşuvâyî müçtehidin ve müktedâyî eimmei dîni mücellâ ğayâhibi'z-zülmet ve kâşifu'l-ğumme sirâcu'l-ummeti İmam Azam ve humâmu efham Ebhu Hanife el-Kûfî hazretleri katında sahih lâkin sıhhat lüzumî müstelzeme olmakla ve imam sâlis Muhammed bin Hasan eş-Şeybânî ra'yi munîrlerinde vâkîf menfaatı vakfî nefsine şart etmekle vakîf câiz olmayıb benim için rücû'u meşru olmağın vakfî mezkûrdan rücu ve emlâkı mevkuferi mülkûme kelevvel istirdâd ederim deyû dâvâyî istirdâda şurû' eyledikde mütevellî-i sehn saz cavâb biasvâba ağaz edüb egerçe kazıyye ve hâl takrir ve best olunan minvâl üzere olduğu mâlûm olub lâkin vakîf akâr âlemi rabbânî ve fâzil-i semedânî İmma Ebu Yusuf eş-şehîr bi'l-İmamîs-sânî hazretlerinin katında vâkîf menfaatı vakfî nefsine şart eylediği surette dahî vâkîf mücerret **"vakaftu"** demekle ve fâdıl bimeydânî İmâmı sâlis Muhammed bin Hasan eş-Şeybânî katında teslîm ile'l-mütevellî ve tescili şer'î ile vakfî sahih sıhhatı vakf müstelzem olduğundan imâmeyn muşâr ileyhimâ mesnedneşîn ittihâd ve hemzebân ictihâd olub ve'l-yavm amel ve fetvâ dahî imameyn hümameyn mezhebi şerifleri üzerine olmakla vakfî mezbûrun ve zımnında münderiç şurût ve kuyûdun sıhhat ve lüzumuna hukm-ü sahihi şer'î taleb ederim deyû takriri rivâyâtı sahihe ederek imtina' fasıl ve hasma ikdâm etdikde hâkim mevk'i sardr-ı kitâbî tûbâla ve hüsn meâb dahî mesâilî evkâfda olan rivâyât ve beyne'l-eimme vâki olan ihtilâfâtî tettebbü' ve tarafının cevâbında tadvîki nazar ve tahdidi basar ve mennâ'i lillahayr olmaktan hazer eyleyub temhîd-i kavâid-i savbı vakfî sûâb ve teşyîd-i mebânî hayrî müstecâb ecri sevaba göre mülki evkâf-ı mezkûrenin avvelen sıhhatine hükmi sahihi şerhi ve sâniyen lüzumuna kazâi sarîh mer'î eyleyüb min ba'd hükmi-i mersûm ile evkâfî mezkûrenin sıhhat ve lüzumu mütehakkık ve mütebeyyin ve imza ve kabul ve irtizâsî vâcib ve müteayyin olmağın vakfî sahih müebbed ve lazım ve habsı sarîhi mühallede mütehattem olub nakz ve tahviline macal muhâl ve tağyir ve tebdiline rahyafteye vusul olmak vâkîf-ı mûmî ileyhın ğeyre adîmu'l-ihtimâl oldu.

Femen beddelehû ba'de mâ semiahû feinnemâ ismuhû alellezîne yubeddilûneh. İnnellâhe semîun alîm.

Ve şartu'l-vâkîfî kenassi'ş-şâri'i. Va men beddele ve ğayyere ve harrafe mâ fi hâzihi'l-vakfiyyeti mine'ş-şurûti vel-kuyûdi vel'-evrâki'l-mehtûmi fealeyhi la'netullâhi vel'melâiketi ve'n-nâsi ecmaîn hâlidîne fi hâ.

Kul hel unebbiukum bi'ehsarîne e'mâlen ellezîne dallet sa'yuhum fi'l-hayâti'd-dünyâ ve hum yahsebûne sun'an cerâ zâlike fi'l-yavmi'sâbi'i min şehri Şa'bân el-muazzam lisene ehadun ve sebîne ve mietun va lfun min hicreti men lehu's-seâdetu ve'ş-şerefu aleyhi efdalu's-salavât ve ekmelu't-tahiyyât.

Şuhûdu'l-Hâl (Hal Şahitleri)

1. Müderrisi kiramdan Karslı Mustafa Efendi der müderrisi Ayasofya
2. Ahmed Efendi Karahisari der kurbi Ayasofya
3. Müderris Hüseyin Efendi der medreseti Sultan Muhammed
4. Nevşehir Kadısı Muhammed Efendi der kurbi lehmi meydani
5. Halim Efendi Katibi mahkemei Muhammed Paşa
6. Hacı Hasan Efendi der medresei Sultan Muhammed
7. Hafız Abdi der medresei Sultan Muhammed
8. Allame Muhammed Efendi der medresei Sultan Muhammed

9. Ağuşzade Ahmd Efendi der medresei Sultan Muhammed
10. Ahmed Efendi müfettişi Hazreti Şeyhu'l-İslam
11. Nizami İsmail Efendi der medresei Sultan Süleyman
12. Kadı Abdullah bin Hasan Efendi Erzurumi
13. Tada oğlu Ömer Efendi der kurbi yeki bahçe
14. Teyfur Bek der kurbi Sultan Ahmed
15. Livane Begi Ali Bek der kurbi Sultan Ahmed
16. Derviş Efendi an küttâbe defterhânei Âmire
17. İbrahim Efendi an küttâbe defterhânei Âmire
18. Muhammed ağa der dare kal'aye Erzurum
19. Haseki Ömer Ağa sakini Tophane
20. Haseki İsmail Ağa der kurbi Sultan Bayazid
21. Cabbar Bekir Ağa sakini Tophane
22. Ahmed Efendi Bedestani
23. Şeriki Hacı Süleyman Ağa
24. Hacı Veli Ağa der mahalle-yi Şeyh Vefa
25. Mustafa Ağa der mahallei Şeyh Vefa
26. Hakem Ali Ağa der mahallei Şeyh Vefa
27. Abdalbaki Bek ibn Kaplan Bek
28. Yusuf Bek ibn Hacı Muhammed Ağa
29. Aznaur oğlu Abdalbaki Ağa
30. Çokdar Hüseyin Ağa Şavşadi
31. Ali Ağa sakini Akarçeşme
32. Orun Ali Ağa Morgüli
33. Esirci Acem oğlu Muhammed Ağa Ahışhavi
34. Esirci Muhammed bin Abdi Varhani
35. Karakaş oğlu Esirci Osman Ağa
36. Molla İsmail Zeydubani

Sonuç

Vakfiyeler tarihî birer belge olmanın yanında sosyal tarih, ekonomi ve kültür tarihi araştırmaları için önemli bilgiler içeren değerli kaynaklardır. Bilhassa mescit, medrese, darüşşifa, hanegâh ve kervansaraylara ait vakfiyeler eğitim, tıp, sanat ve mimari tarihi araştırmaları için diğer kaynaklarda hemen hiç bulunmayan bilgiler içermektedir. Bunlar arasında sıradan insanların, köylülerin, sanat ve ticaret erbabının günlük hayatlarına dair malumat özellikle dikkate değerdir. M. Fuad Köprülü'nün ifadesiyle cemiyetin hakiki bünyesini bu vesikalar sayesinde öğrenmek mümkündür.

Numan Bey vakfiyesi vakfedilen mal ve mülklerin türleri, Ahıska ve Oltu'da dağılımları ve sayılarının dökümü verilmiştir. Vakfiyenin ait olduğu tarihe dair önemli ipuçları da vermektedir. Vakfın nasıl yönetileceği ve yöneticilerinin kim olacağı vakfiyede karara bağlanmıştır. Vakfın personeli ve bu personelin hangi hizmetleri göreceği, hizmetler karşılığında ne kadar ücret alacağı belirtilmiştir.

Hal şahitleri kısmında eşraftan sayıları kırka varan kişinin isimleri mesleği künye ve nispetleri gibi günümüz bilimsel değeri haiz bilgiler vakfiyede ayrıca zikredilen diğer önemli hususları teşkil etmektedir.

Kaynakça

- Ahmet Niyazov, *Ahıska Mufassal Defteri*, Bizim Ahıska Kültür Dergisi Yıl12, Sayı42, s.16-19.
- Ahmed Niyazov, “*Ahıska Mufassal Defterinde Ahıska Vakıfları*”, “Gürcistan’da İslamiyetin Dünü Bu Günü Yarını” Sempozyum bildirisi, İstanbul 2016.
- Defter-i İcmal-i Cedid-i Elviya-i Eyalet-i Çıldır”, Ankara Tapu Kadastro Arşivi T.K.G.KK.TT.d.10, (55/21658) - 245.
- Defter-i Mufassal Liva-i Ahıska, Ankara Tapu Kadastro Arşivi, T.K.G.KK.TT.d.10, 58/130.
- Diyanet İslam Ansiklopedisi, “*Vakfiye*” Maddesi, 42/466.
- M. Fahrettin Kırzioğlu, *Osmanlılar’ın Kafkas Ellerini Fethi 1451-1590*, Ankara 1976, s 294-295
- M. Fahrettin Kırzioğlu, *Osmanlı Fethinden Önceleri Ardahan, Çıldır, Posof Bölgesinin Türklüğü*, Kars İli Özel Sayısı: Çıldır Ardahan Hanak Posof, Ankara 1966.
- M. Fuad Köprülü, *İslâm ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, Ankara 2005, s. 319
- Sergey Cikiya, *Defter-i Mufassal Vilayet-i Gürcistan*, Tiflis 1947.
- Yunus Zeyrek, *Posofun Çizgileri*, Ankara 2004.